

نکته:

معنای طرب چیست؟

دهخدا وقتی این لغت را از لغت نامه های فارسی معنی می کند، آن را به شادمانی و نشاط و شادی معنی می کند و در ادامه آن را به «سبک شدن از شدت شادی یا غایت اندوه» معنی می نماید.
اما لغویون عرب:

لسان العرب: «الطَّرْبُ الفَرَحُ و الحُزْنُ؛ عن ثعلب. و قيل: الطَّرْبُ خفة تَعْتَرى عند شدَّة الفَرَحِ أو الحُزْنِ و الهمّ. و قيل: حلول الفَرَحِ و ذهابُ الحُزْنِ... قال ثعلب: الطَّرْبُ عندى هو الحركة؛ قال ابن سيدة: و لا أعرف ذلك... يقال طَّرَبَ فلاناً فى غِنائِهِ تَطْرِيباً إذا رَجَعَ صوتَه و زيَّته... التَّطْرِيبُ فى الصوت: مَدُّه و تَحْسِينُهُ.»^۱

معجم مقاییس اللغة:

طرب: يقولون ان الطرب خفة تصيب الرجل من شدة سرور او غيره... قالوا و طرَّب فى صوته؛ اذا مَدَّه.»^۲

مجمع البحرين:

طرب: خفة تعترى الانسان شدة حزن او سرور و العامة تخصه بالسرور [عامه: به معنای عموم مردم است، اگرچه طریحی صاحب مجمع البحرين شیعه است ولی چون این اصطلاح در دیگر کتب لغت هم آمده به معنای عموم مردم است].^۳

قاموس المحيط:

«طرب: محرکة الفرح و الحزن، ضدّ، او خفة تلحقک، تسرّک او تحزنک و تخصیصه بالفرح و هم.»^۴ [اختصاص آن به خوشی، یک پندار است].

کتاب العين:

«الطرب: الشوق. و الطرب: ذهاب الحزن، و حلول الفرح. طرب يطرب طرباً فهو طرب. و طرب فى

۱. ابن منظور، ابو الفضل. جمال الدين، محمد بن مكرم، لسان العرب، ج ۱، ص ۵۵۷.

۲. معجم مقاییس العرب، ج ۳، ص ۴۵۴.

۳. ج ۳، ص ۴۰.

۴. ج ۱، ص ۲۴۵.

غنائهُ تطريباً، [إذا رجع صوته] «٤٠»، و أطربني هذا الشيء.»^١

جمهرة اللغة:

الطرب: ان يستخفك الفرح او الحزن.»^٢

تهذيب اللغة:

«و قال الاصمعي: الطرب: خفة يجدها الرجل لشوق او فرح او هم.»^٣

المحيط في اللغة:

«الطَّرَبُ: ذَهَابُ الحُزْنِ وَ حُلُولُ الفَرَحِ، طَرِبَ يَطْرَبُ طَرَبًا. وَ هُوَ الشَّوْقُ أَيضًا، أَطْرَبْنِي الشَّيْءُ. وَ خَفَّةٌ تَعْتَرِي الإِنْسَانَ فِي الفَرَحِ وَ الحُزْنِ.»^٤

الصاح:

«الطَّرَبُ: خَفَّةٌ تصيب الإنسان لشدة حزن أو سرور.»^٥

المحكم و المحيط الاعظم:

«الطرب: الفرح و الحزن، عن ثعلب.

و قيل: الطرب: خفة تعترى عند الفرح و الحزن، و قيل: حلول الفرح و ذهاب الحزن.

و قال ثعلب: الطرب: مشتق من الحركة، فكان الطرب عنده هو الحركة، و لا اعرف ذلك.

و الطرب: الشوق.»^٦

اساس البلاغه:

«هو خفة من سرور او هم، و تطرب.»^٧

١. فراهيدي، خليل بن احمد، كتاب العين، كتاب العين؛ ج٧، ص ٤٢٠.

٢. جمهرة اللغة، ج ١ ص ٣١٥.

٣. تهذيب اللغة، ج ١٣، ص ٢٢٨.

٤. صاحب بن عباد، كافي الكفاة، اسماعيل بن عباد، المحيط في اللغة؛ ج٩، ص: ١٦٦

٥. جوهرى، اسماعيل بن حماد، الصحاح - تاج اللغة و صحاح العربية، ج ١، ص ١٧١.

٦. المحكم و المحيط الاعظم، ج ٩، ص ١٥٨.

٧. اساس البلاغه، ص ٣٨٥.

شرح قصیده المدهبه:

«الطرب: ما يستخف الانسان من فرح او حزن.»^۱

مقدمه الادب:

«طرب من الفرح و من الحزن سبكسار شد از شادی و از اندوه، سبك شد از شادی و از غم، طرب الرجل اذا اخذته خفة من شدة السرور او من شدة الحزن طرباً و هو طرب سبكسار؛ و طروب مترادف.»^۲

شمس العلوم:

[طرب]: الطربُ خفة تأخذ الإنسان من شدة الفرح أو من شدة الحزن.»^۳

المصباح المنير في غريب الشرح الكبير للرافعي:

«طرب: (طرباً) فهو (طرب) من باب تعب و (طروب) مبالغة و هي خفة تصيبه لشدة حزن أو سرور و العامة تخصه بالسرور و (طرب).»^۴

الطراز الاول:

«الطرب، بفتحتين: خفة من شدة سرور او حزن، و العامة تخصه بالسرور.»^۵

تاج العروس من جواهر القاموس:

«الطربُ مُحَرَّكَةٌ: الفَرَحُ. و الحُزْنُ عَنْ تَعَلُّبٍ، وَ هُوَ ضِدُّهُ. أَوْ هُوَ خِفَةٌ تَلْحَقُكَ سِوَاءَ تَسْرُّكَ أَوْ تَحْزَنُكَ، فَهِيَ تَعْتَرِي عِنْدَ شِدَّةِ الْفَرَحِ أَوْ الْحُزْنِ، أَوْ الْعَمِّ، وَ قِيلَ: الطَّرْبُ: حُلُولُ الْفَرَحِ وَ ذَهَابُ الْحُزْنِ، كَذَا فِي الْمُحْكَمِ وَ تَخْصِيصُهُ بِالْفَرَحِ وَ هَمٌّ»^۶

الافصاح:

«الطرب، خفة تصيبك تسررك او تحزنك، و العامة تخصه بالسرور، طرب.»^۷

۱. شرح قصیده المدهبه: (سيد مرتضى) ج ۴، ص ۵۳

۲. مقدمه الادب، متن، ص ۱۵۳.

۳. حميري، نشوان بن سعيد، شمس العلوم و دواء كلام العرب من الكلوم، ج ۷، ص: ۴۰۹۸

۴. فيومي، احمد بن محمد مقرئ، المصباح المنير في غريب الشرح الكبير للرافعي، ج ۲، ص: ۳۷۰

۵. الطراز الاول، ج ۲، ص ۲۴۵.

۶. واسطی، زبيدي، حنفي، محب الدين، سيد محمد مرتضى حسيني، تاج العروس من جواهر القاموس، ج ۲، ص ۱۸۱.

۷. الافصاح، ج ۲، ص ۱۲۹۴.

الافصاح:

«الطرب: خفة تعترى عند الفرح و قيل: خفة الفرح و الحزن.»^۱

المكنز العربى المعاصر:

«طرب: [طرب]. (ف). فرح، اهتزاز، ارتاح، نشط، هس، هزه السرور، استخقه الفرح، خفق فواده، طار

فرحاً.»^۲

الصحاح:

«خفة تصيب الانسان لشدة حزن او سرور.»^۳

الفروق اللغوية:

«الفرق بين الاشتياق و الغضب: ان الاشتياق، خفة تلحق الانسان عند الغضب و هو فى الغضب

كالطرب فى الفرح و قد يستعمل الطرب فى الخفة التى تعترى من الحزن.»^۴

ما مى گوئیم:

با توجه به آنچه خواندیم روشن است که:

۱. برخی طرب را سرور و نفس حزن دانسته اند و برخی آن را حالت سبکی حاصل از سرور و حزن

دانسته اند. و برخی آن را حرکت (که ظاهراً حرکت ناشی از سرور و حزن مراد است) بر شمرده اند.

برخی نیز تصریح دارند در لسان عامه مردم و عرف، طرب به معنای حزن یا خفت ناشی از حزن نمی

باشد، بلکه ذهاب حزن و حلول فرح است.

۲. ارتباط طرب مستعمل در روایات (به سبب اینکه برخی نوشته اند، در لسان عامه، طرب به معنی سرور

یا حالت ناشی از سرور است)، با حزن قابل اطمینان نیست، ضمن اینکه می توان گفت اکثریت لغویین،

طرب را نفس شادمانی ندانسته اند، اما نکته مهم آن است که «خفت حاصل از سرور» مفهومی مشکک

می باشد و معلوم نیست چه اندازه سستی و سبکی، طرب است و اساساً خفت و سبکی حاصل از سرور

۱. الافصاح، ج ۲، ص ۱۳۰۱

۲. المکنز العربی المعاصر، المتن، ص ۷۰.

۳. ج ۲، ص ۱۷۱.

۴. ص ۵۴.

—اگر مفهومی مجمل نیست— در کدامین مرتبه اش طرب است و آیا همه مراتب آن را می توان طرب دانست یا مرتبه ای از آن که به حرکت منتهی شود چنین است؟ در این باره مناسب است به سخن مرحوم سبزواری که سابقاً در ضمن جمع بندی بحث غنا آوردیم، توجه شود.

دین خارج فقه ائمه سید حسن خمینی

